Ч. 6. Pocztowa należytość opłacono ryczałtem. Львів, неділя 9. лютого 1930 р. Рік XXXII.

Виходить що тижня в неділю.

Адреса редакції і адміністрації: „Свобода“, Львів, Ринок 10, II. пов.

Телеф Редакції: 29-41.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ГАЗЕТА

Орґан Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 дол. річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Друкарні: 29-26.

Важкий голос села.

Є в нас стара як світ поговірка: пани сваряться, а в мужика чуб тріщить. Ця поговірка повстала давно: ще тоді, коли в мужика тріщав чуб, а він мусів мовчати, а може й ще дякувати за ту ласку, що від панської руки тріщав його чуб. І тримається та поговірка й досі, хоч мужик не мусить мовчати; хоч мужик може за ту панську ласку сказати — спасибі; хоч мужик може сказати своє важке слово: годі!

Колись мужик мовчав, бо був рабом. Але чогож тепер мовчить? — Бо ще й сьогодня не знає своєї сили, не збагнув способів, як себе обороняти, не розбірається в потоках гарних слів, якими зводять його на манівці.

Як широка наша українська земля, так всюди у нас одне горе й одна мета, до якої прямуємо. Наша мета впереді, але горе в нас за плечима. З чого воно в буденному житті складається, то й не перечислити. Вкажемо в цьому числі нашої ґазети на деякі прояви нашого горя. І вкажемо на них не нашими редакційними словами, але голосом самого села. У дальших статтях наші дописувачі з Підгаєччини, Теребовельщини й Жидачівщини пишуть про те, що дусить наше село; про те, як марно пропадає людська праця; про те, як за ніс водиться наші громади; про наших заблудших овець, що каїнову роботу в народі роблять.

Може це комусь не подобається, що в нас так мало місця і те ми займаємо великими дописами з місць, — що через те подаємо мало цікавих відомостей зі всіх усюдів. Забудьте на цей раз про цілий світ. Адже він і так цікавий для нас по стільки, по скільки ми з нього щось маємо. Вслухайтеся у голоси села! У них почуєте:

„Чи є ще на світі які добрі люде, щоби за нами бідними рільниками упімнулися?“...

„Просив би, щоби заграничні часописи це передрукували, хай знає світ, як з нами поступають“...

„Хай нам хоч половину дадуть“...

Чи не чуєте у тих голосах розпуки?.. Чи той жаль до цілого світу не звучить докором по адресі всіх українців? Адже, колиб всі українці одним муром стали в обороні своїх прав, то не одного нещастя можна би позбутися. І коли ми друкуємо ті дописи повні болю і скарги, то не на те, щоби ятрити наші рани і плачем гоїти наші болі. Друкуємо їх, бо з них громом несеться понад голови розбивачів народніх сил: схаменіться!

Найдіть серед українців хоч одну чесну людину з якого хочете політичного табору, яка сказалаб на те все, про що дальше у цій ґазеті пише село, що її та справа не торкається... Нема такої! Це горе для всіх спільне і боротьба з ним для всіх однаково обовязкова. І всім нам треба до тої боротьби разом стати.

На жаль сьогодня ще далеко не у всіх є те зрозуміння. На жаль ще не весь наш нарід добачує за облесливими словами руйнуючих діл. Але хай нам не вдасться ще скоро обєднати ріжних орґанізованих українських політичних гуртів. Хай ще якийсь час буде село терпіти від наших внутрішніх сварів. То вже недалекий той час, коли одиниць в Українському Національно-Демократичному Обєднанні, яке всіх і завсігди кличе до спільної боротьби проти кривд народу, буде стільки, шо самою цею орґанізацією доведемо до цього, шо мужицький чуб не буде тріщати принайменше за чужі гріхи.

—o—

Селянська нужда.

(Допис з Підгаєччини).

Наше село находиться тепер під матеріяльним оглядом над берегом пропасти. Сумніваюся, чи міродайні чинники взагалі здають собі справу з того, яку нужду переживає тепер село. Тяжке фінансове положення держави, ряд інфляцій та політика, яка зміряє до того, щоби для зрівноваження буджету видусити від громадянина як найбільше гроша в виді ріжних податків, доводить громадянство до руїни матеріяльної і моральної.

Явища господарські є тісно звязані з явищами моральними. Тому за зубожінням матеріяльним опанувало суспільність зубожіння моральне; громадянин, не маючи змоги заробити чесно на прожиття, поставив собі за ціль дусити з ближнього, що тільки вдасться видусити. Дусить держава, дусить і громадянин громадянина, а що країна наша рільнича, то остаточно весь натиск паде на темне і незорґанізоване село, яке хоч само худе, має заспокоювати захланні апетити всіх.

Передовсім тиснуть його великі податки. Хоч дохід селянина з року на рік маліє, то мимо того так держава, як і т. зв. самоуправні уряди стараються свій уділ у формі податків збільшити.

В 1929 році вимірено в нашому повіті доходовий податок таким селянам, які дотепер взагалі не знали, що значить доходовий податок. Хоч закон про доходовий податок виразно усталює у рільників до 30 га поля дохід на 2 кірці жита з одного гектара, то скарбовий уряд усталив дохід на 2 кірці збіжа з одного морґа, а ціну збіжа приняв на 40 зол. за 1 корець.

Стягання ґрунтового податку віддала держава громадам. Ледви чи здає собі хто справу, яких надужить допускаються деякі несовісні війти та громадські секретарі, на які тисячі обкрадають неграмотних селян та як ріжними упімненнями та екзекуційними належитостями прибільшують той податок. (Бурканів і Зотники). Знаю випадок, де селянин, який має сім парцель обнятих семи позиціями, заплатив за кожну позицію по 1·50 зол. титулом упімнення та екзекуційної належности, хоч ніякого упімнення не одержав (Котузів).

Повітовий виділ стягає титулом дорогового податку 88% ґрунтового податку, а коли до того додамо 2% місячно як відсотки проволоки, належитість за упімнення і екзекуцію, то сума того податку значно побільшиться. Додаймо до того ріжні громадські додатки, як шарварки, будова школи, конкуренція та кошта стягнення тих додатків, то дістанемо невеселий образ обтяження селянина.

Найкраще про нужду села свідчить факт, що в Підгайцях нема ні одного телеґрафічного стовпа, на якому не булоб наліплених 1—2 ліцитаційних едиктів.

Дальше — тиснуть наше село високі грошеві кари, передовсім адміністраційні. Карають постерунки, громадські уряди, староство, — і низшої кари від 5-ти зол. майже нема. Карають передовсім за провини, які поліція кваліфікує як політичні. Селянин до тих кар так привик, що часом навіть не застановляється, за що і кому платить. — В листопаді 1929 р. приарештовано в Шумлянах якогось волоцюгу, який накладав на селян і стягав грошеві кари, мовляв, за те, що зле складали тютюн! Подумавби дехто, що селяне платили тому, що темні. — Ні — вони серед теперішнього хаосу законів і кар вже цілком забувають, де границя законности.

Великим нещастям нашого села є каси хорих. Їх тягар найкраще відчувають ті селяне, які мали спроможність поставити собі хатину або якубудь буду-кучу. Контрольори каси хорих не провірюють, хто будував тим селянам будинки, чи самі сталі робітники, чи найближча рідня; вони знають докладно лише те, що господар побудував будинок та повинен заплатити за це оплату каси хорих. А що селяне не знають приписів того „добродійного“ закону, то звичайно платять махаючи рукою на всякі рекурси, тим більше, що рекурс не стримує екзекуції, а каса хорих не ждучи на вислід рекурсу зачинає екзекувати свою претенсію.

Наша парляментарна репрезентація повинна поставити в соймі внесок на зміну закону з 19. V. 1920 про обовязкове обезпечення на випадок хвороби бодай в тому напрямку, щоби внесений рекурс до часу його полагодження стримував екзекуцію.

Нищать наше село процеси цивільні й карні, а передовсім високі судові грошеві кари, які не стоять в ніякому відношенні до зарібків селянина, та високі кошти поступовання карного на річ державного скарбу. Хоч польська карна процедура в артикулі 575. виразно постановляє, що суд може звільнити сторону від коштів карного поступовання, як що узнає, що стягнення тих коштів булоби тяжке для сторони або її родини, яка є на її удержанні, то мушу ствердити, що в останніх кількох місяцях своєї адвокатської практики про такий випадок я не чув. Кошти карного поступовання відписується лише тим, з яких судовий екзекутор не може нічого стягнути. А шо у $\frac{1}{2}$—2 морґового селянина все щось найдеться до зафантовання, то селянин зовсім не користає з добродійства арт. 575 п. п. к.

Коли я в кількох випадках вніс з Повітової Народньої Канцелярії УНДО кільком селянам, засудженим за політичні проступки, прохання про відписання тих коштів, то це викликало страшний гнів урядника карного відділу підгаєцького суду, який заявив мені, шо я не є оборонцем всіх покривджених, та загрозив карним донесенням на урядовця Повітової Народньої Канцелярії за покутну писарку. В одному випадку по шести місяцях відкликано завішення кари селянинові, який просив про відписання коштів карного поступовання, бо виявилося, що він раніше був караний за інший проступок і тим, мовляв, показався непоправним. Так виглядає в практиці добродійство арт. 575 п. п. к. Видно, що й суди дбають про те, шоби для державного скарбу витиснути як найбільше.

Коли до тих всіх тягарів додамо ще примусову асекурацію, просто лихварські відсотки проволоки від податків, а то 1 % місячно від податку ґрунтового, 2 % від дорогового, 2 % від оплат до каси хорих, 2 % від асекурації, належитости за упімнення і екзекуцію тих данин, лихварські відсотки від приватних довгів, то щойно тоді дістанемо бодай частинний образ теперішнього обтяження нашого селянина.

З яких-же доходів має наш селянин покрити всі ті видатки? Розуміється, що з тих кількох кірців збіжа та бульби, які відбирає собі і дітям від уст, щоби продати на найконечніщі потреби. Але теперішні ціни селянських продуктів не повертають навіть вложеної в них праці. Яйце коштує 5 сот., 1 корець ячменю чи вівса 11 зол., жита 15 зол., пшениці 25 зол., бульби 3 зол., а до того ніхто не хоче вже тих продуктів купувати.

В багатьох селах нашого повіту садили селяне тютюн; напрацювалися коло нього, а коли в грудні та січні відвезли його до фабрики тютюну в Монастириськах, то там закваліфіковано більшість тютюну як неужиток, за який нічого не заплачено. Страта, яку понесли селяне нашого повіту на тютюні, виносить найменше сто тисяч долярів. Нова розпука огорнула селянські хати, бо селянин думав, що всі драчки покриє з грошей за тютюн, а тут не тільки не дістав за свою кріваву працю, але крім того фабрика тютюну зажадала звороту зачетів, які видала весною м. р. на тютюн.

Лихварі дістали повне поле до визиску. — Перед кількома днями радилася мене одна селянка з Вербова, шо її робити: винна 40 золотих; віритель жадає звороту 40 зол. або підписання тримісячного векселя на 60 зол.

Що її робити...

Таке питання ставить собі сьогодня кожний селянин очікуючи на свойому подвірю кожної хвилі кількох екзекуторів. Страшно робиться купцеві, ремісникові, лікареві, адвокатові і т. п., бо всі чують, як під тисненням тієї машини, яка старається як найбільше видусити з громадянина, тріщить селянська „сема“ шкіра. Не розуміють цього правдоподібно лише ті, які стоять біля тієї машини, та все більше тиснуть забуваючи, які наслідки може мати руїна селянина.

Олекса Яворський.

Заплата за людську працю.

(Допис із Завалова, пов. Підгайці).

Дня 25-го січня ц. р. здавано тютюн до фабрики в Монастириськах. Не перший раз здавали люде тютюн; надіялись у теперішню скруту трохи грошенят дістати. І грубо завелись: 95% селян тяжко скривджено. Більшість тютюну оцінено як неужиток і за нього люде не дістали ні гроша. А урядник біля ваги ч. 3. ще й насміхався з людей: хлопові, мовляв, з носа капі.

Характерний образець: Селянин Лаба управляє тютюн вже довгі літа. На цей раз його найкращий тютюн закваліфікував урядник біля ваги ч. 3. до 4-ої кляси. Лаба впімнувся за своє і виступив проти кривди. На це дістав відповідь: „Я хлопу робє добже, а єму єще нє рехт; нє хцеш 4-ей кляси, то пуйдзє до нєужитку“. І тютюн пішов до неужитку.

Лаба відкликався до директора. Урядник не хотів зачекати з тютюном і казав завязати його у плахту та винести. Лаба оперся. Прийшов директор. Лаба оповів, як за його вимогу, щоби оцінити тютюн до вищої кляси, тютюн з 4-ої кляси пішов до неужитку. На це відповів директор: так мусі биць.

Тоді попросив Лаба, щоби оставлено йому одну папушку, як доказ для скарги до вищих властей. Цього йому не дозволено, бо, сказав директор, тютюну не можна вдома держати. Лаба хотів тутже запакувати ту папушку і під доглядом поліції віддати на почту, — і цього також не дозволено. Зразок дуже вимовний.

На фабриці робітнича служба й урядовці ходять по тютюні й толочать чобітьми. А в селянина серце болить за свою працю, біля якої він в поті чола працював. Чи є ще на світі які добрі люде, щоби за нами бідними рільниками упімнулися? Всякі тягарі переносимо, але цього вже тяжко. І кожний господар повинен собі постановити більше тютюну не управляти і — не курити!

Прошу хвальну Редакцію помістити в нашому селянському часописові цей допис про нашу дуже болючу справу, а також просив би, щоби заграничні часописи це передрукували, хай світ знає, як з нами поступають.

Передплатник „Свободи“.

——o——

Комісарщина.

(Допис з Дарахова, пов. Теребовля).

Вже третій раз покривається земля снігом, відколи в цілому нашому краю відбулися вибори до громадських рад. Вже третій рік урядують по селах вибрані ради. А в нас ще панує знenавиджена комісарщина. Комісарює в нас Нестор Тичинський, сам чоловік не злий, але околіт, за котрим ховається всім кермуюча рука управителя школи Франка Беґановського. Не так він славний педоґоґ, як добрий махер виборчий. Напевно мігби відкрити у себе курс для тих, що хотілиби навчитися по „галицьки“ перепроваджувати вибори!

У нас українців є $^2/_3$ а латинників $^1/_3$ часть населення. Мимо того, виборчу лісту уложено так, що українці лише в III. колі мають більшість. „Непожонданих“ позбулися таким чином, що пофалшували в цілій листі податки, „непожонданим“ зменшуючи, а своїм поплечникам збільшуючи. Приміром: Кооперативі, що платить 500 зол. податку, записали лише 50 (пядесять!!)! Комітет виборчий вніс реклямацію, умотивану квітами, але реклямаційна комісія на диктат Беґановського її не прийняла. Тоді внесено рекурс до староства, але й це не помогло. А може староста казав дійсно познижувати нам податки і екзекутор вже його не буде впоминатися?

Щоби оминути непотрібної боротьби, наш виборчий комітет пішов до гром. канцелярії, щоби зробити компроміс пристаючи на половину радних. П. Беґановський годився на компроміс, але під умовою, що на нашій лісті будуть поміщені „льояльні“ горожане, котрих він подиктує. Очевидно до такого „компромісу“ не дійшло Тоді він сказав: „Мнє вшистко єдно, чи виґрами, чи пшеґрами, бо ґди виґрами, то я бенде пршi уржендзє, а ґди пшеґрами, то бендзєми протестоваць і я także бенде пршi уржендзє. Я билем, єстем і бенде і нікт мнє нє усунє“.

При самих виборах комісар староства при IV. колі казав впустити до середини виб. льокалю всіх поляків, які ще не голосували а потім казав його замкнути, бо вже минув означений час голосовання (?). Біля 200 голосуючих українців до голосовання не допущено. Само собою розуміється, що ми внесли протест до воєвідства, але чи найдемо там справедливість, сумніваємося.

Ось тому просимо тою дорогою наших послів, щоби піднесли в соймі ті страшні надужиття, яких не годен в сотній навіть части представити у вузеньких рамцях допису. Якщо має настати в селі справедливість і спокій, то нехай воєвідство змінить комісаря і всю прибічну його раду, нехай до неї покличе по половині і українців, але не тих, яких собі п. Беґановський вибере, але людей чесних, що люблять справедливість, і таких, котрі мають у людей довірря і поважання. Виборець.

——o——

Москвофільська робота по селах.

(Допис з Журавенщини).

У попередньому числі „Свободи“ писалося про москвофільство і його роботу в самому Журавні. Тепер про дещо з тієї чорної роботи по селах.

Всюди, де кацапи мають більший чи менший гурт своїх однодумців, стараються підкріплювати їх підюджуванням до хуліґанських виступів. В Ляховичах подорожних, де дідичом є посол з одинки ґраф Дідушицький, москвофіли насильством і шахрайством опанували цілу громадську раду. Виборчий протест українців до воєвідства в Станиславові був без успіху. В останньому часі вчепилися кацапи церкви. Місцевий парох о. Кухта зорґанізував церковний хор. Кацапи до хору не вступили, але, коли підчас свят хор перший раз виступив у церкві, кацапи сховалися на хорах і почали співати собі окремо. З того вийшло замішання і суматоха. Тільки завдяки тактові о. Кухти не дійшло до поважніших подій в церкві, хоч кацапи були на все приготовані. Біля церкви патролювала місцева поліція чого досі ніколи не водилося. Селянина Лика, українця, що післаний о. Кухтою на хори намагався вспокоїти кацапів, вони зіхпнули з хорів.

Але короною москвофільських подвигів було те, що вони зробили в селі Дубровка. Як всюди по селах Журавенщини, українське селянство використало святочну пору для коляди на „Рідну Школу“. Кацапів ніхто не зачіпав і не йшов до них з колядою. Багато селян зібралося до читальні на звичайні сходини. Гурток цапських громил, користаючи з вечірньої пітьми, з колами й револьверами підійшов під читальняний будинок, почав розбивати вікна і двері і стріляти до середини. Поодиноких селян, які хотіли видістатися на двір, кацапи били колами і палками, прим. Романа Мисяка і його сина Максима, якому вкрали шапку. Того самого вечера вибили кацапи вікна двом найсвідомішим селянам українцям і найповажнішим громадянам Дубровки: Томкови Мудрому і селянці Марті Кулик.

На Новий Рік, дня 12. січня ц. р., по принятому звичаєві, відвідав Дубровку гурт українських парубків зі села Володимирці і Тарнавка. Такі взаїмні відвідини водяться тут з давна. Але кацапи, яким тряслася шкура за їх останній напад, гадали що володимирчане і тарнавчане прийшли відплатити їм за цей напад. Хлопці перейшли село, заколядували, проспівали кілька пісень і вернули до своїх сіл. На нікого вони не нападали й нікого не били і взагалі нікому тоді не впав ні волос з голови. Але полякані кацапи вислали післанців до найблищих поліцийних постерунків: Журавна, Ляхович Зарічних і Сулятич, які в свою чергу розтелефонували про „український напад“ до староства в Жидачеві і вечером приїхав до Володимирець цілий відд'л поліціянтів. Почалися переслухування, труси і в результаті жандармерія заарештувала у Володимирцях 27 хлопців, яких з наїженими баґнетами провела немов не знати яких злочинців до Журавна, де переслухувала їх дальше і дня 15 січня ц. р. 17 з них, частинно покованих, відставила до арештів окружного суду в Стрию.

Ось так закінчилася остання кацапська провокація в Журавенщині; закінчилася траґічно, бо арештом 17 неповинних українських хлопців, які й досі сидять в арештах у Стрию і певно ще будуть мусіти перенести слідство за мнимий злочин публичного насильства. Відповідальність за цей каїновий вчинок паде цілком на голови кількох одиниць з поміж кацапської інтеліґенції повіту, які таком чином виладовують свою нестримну ненависть до українства. Але треба надіятися, що тим разом вони перебрали міру і не довго прийдеться їм чекати на гідну відповідь з українського боку. Першим таким словом буде повний бойкот кацапських хуліґанів цілим свідомим українським загалом повіту, який не може і не повинен довше терпіти кацапських знущань над собою.

З сойму.

У соймі тепер кипить. Працюють всі соймові комісії, відбуваються повні засідання сойму. Сойм мусить наверстати цілом1сячну страту, коли то сойм відложено, а також пізніще страчений час, коли формувався теперішний уряд. Мають безмір роботи і наші посли, які не можуть ні на хвилю покинути своїх постів. Наші посли працюють у комісіях, виступають на повному соймі і представляють тяжке становище нашого народу на всіх ділянках та вживають усіх зусиль, щоби хоч трохи те становище поправити.

Замітні виступи пос. Луцького на буджетовій і рільній комісії. У своїх промовах пос. Луцький яскраво змалював нужду нашого села і погану господарку уряду, яка не лише бє по інтересах українського населення. але приносить великі шкоди самій державі. Уряд відмовляє кредитів нашим господарським установам, які можуть похвалитися гарним дорібком, до якого дійшли тяжкою працею, а зате дає міліонові кредити польським установам і підприємствам, які приносять лише страти. Потім, хоч тепер в краю страшна скрута, то проте у буджеті суми на продукційні цілі зменшується, а на адміністрацію видатки збільшується. Підніс також несправедливости, які діються нашому селянству при купівлі землі, яка є і задорога і ту трудно українцеві купити, бо першенство дається кому іншому.

Велику промову про самоуправу виголосив пос. Целевич на повному соймі 31. I., коли на порядку дня був проєкт виборчої ординації до мійських рад в Галичині. Він доказував, що в Галичині взагалі нема самоуправи; вона є у всесильній власти адміністрації. Як знаток самоуправних справ взагалі, а самоуправних справ у Галичині зокрема, пос. Целевич представив їх у повному розмірі і дуже рішучо виступив проти намірів уряду дальше утримувати в краю т. зв. касарняну самоуправу.

Про адміністрацію в Галичині і про відносини у війську говорив на комісіях пос. Баран. Про правосуддя і покривдження українців у судах говорив пос. Загайкевич. Про земельну реформу і практики з земельним майном православної церкви говорив пос. Хруцький. При обговорюванні буджету міністерства освіти виступав пос. Великанович. В адміністраційній комісії виступав пос. Заваликут. Про заграничну політику і суспільну опіку говорив посол Паліїв. На конституційній комісії при обговорюванні змін конституції більшу промову виголосив пос. Блажкевич. Крім того на повному соймі в обороні виборчого права перед зложивванням урядовців промовляв пос. Загайкевич.

З останніх виступів найважнішим був виступ голови Української Парл. Репрезентації посла д-ра Дм. Левицького на повному соймі 3-го лютого. Голова пос. д-р Дм. Левицький виступав від імені Укр. Клюбу (УНДО), Укр. Соціялістично-Радикального Клюбу (радикали), Білоруського Клюбу і від послів Сель-Союзу. Від імени всіх українських незалежних послів у польському соймі зложив голова пос. д-р Дм. Левицький декларацію, в якій зясував тяжке становище нашого й білоруського народу та відношення цих обох народів до польської політики на їх землях. Цю промову-декларацію в „Ділі“ сконфісковано.

На орґанізаційному фронті.

КОЛОМИЙЩИНА. Повітовий Народній Комітет Укр. Нац.-Дем. Обєднання скликав на день 22 I. ц. р. довірочну нараду, щоби цей день належно відсвяткувати. На нараду прибуло 160 осіб переважно селян з повіту Коломия—Печеніжин. Реферат про значіння 22. січня в нашій історії виголосив сенатор М. Галущинський. Важка задума охопила всіх присутніх: Київ, Софійський Майдан, своя власна держава... і теперішня дійсність. По рефераті вивязалась дискусія на тему 22. січня і на тему ріжних справ коломийського повіту.

Цього самого дня вечером відбулась така сама нарада для міста Коломиї. Реферував також сен. М. Галущинський.

ЖИДАЧІВЩИНА. 18. грудня м. р. відбувся в Жидачеві повітовий Народній Зїзд Укр. Нац.-Дем. Обєднання. На Зїзд прибули чисельно селяне з дооколичних сіл. Зїзд отворив містоголова Повітового Народнього Комітету п. Білинський. Головував о. Чехут, а секретарював п. Малинович студ прав. Присутні вислухали з великим зацікавленням звіту з Народнього Зїзду у Львові. Справу самоуправи реферував п. Малинович. З дискусії, яка вивязалася на цю тему, можна судити, як цікавляться наші селяне самоуправними справами. Вибрано новий Повітовий Народній Комітет на чолі з головою п. Білинським Іваном. Ухвалено між іншим резолюції: подяка Парляментарній Репрезентації за її працю і труди, рішучий протест проти шаліючого червоного терору на Великій Україні.

ТУРКА н/С. 10 січня ц. р. відбувся численний зїзд громадських радних судової округи Турка. Докладний звіт з того зїзду, який заслугує на більшу увагу, подамо в слідуючому числі.

XIX. Загальні Збори Ревізійного Союзу Українських Кооператив.

На цьогорічні Заг. Збори Ревізійного Союзу Українських Кооператив, які відбулися 3. лютого ц. р., прибуло 515 делеґатів, які заступали 1.134 кооператив. Такі чисельні збори і річева поважна дискусія на зборах є доказом великого зрозуміння ідеї кооперації і її значіння для нашого народу, особливо у теперішню скруту. Ще важніше підкреслити ту однодушність, яка панувала на зборах. На поверх 500 делеґатів було лиш до 50 чоловік опозиції, яка не мала на зборах жадного голосу. Наші кооператори, які зїхалися зі всіх сторін наших земель під Польщею, засвідчили своєю однодушністю, що наша кооперація стоїть на правильному шляху розвитку і є в руках доброго проводу, який дбає про розбудову кооперації.

Загальні Збори відкрив голова Ревізійного Союзу дир. Юліян Павликовський. Він підкреслив, що саме 6. лютого минає 10 літ, як після війни відбувся перший краєвий зїзд у справі відбудови нашого економічного життя. На скільки ми пішли за тих 10 літ вперед, свідчить факт, що з 932-ох передвоєнних кооператив осталося всего 56 діючих кооператив, а сьогодня ми маємо 3.500 кооператив. Дир. Павликовський доказував дальшими цифрами розбудову нашої кооперації у її ріжних видах, а все це поневолі змушувало поважно ставитися до зборів навіть тих, які намагаються використовувати кожні збори для своєї демаґоґії. Невеликі спроби маленької ґрупки т. зв. „лівих кооператорів“ у тому напрямі розбилися о однодушність цілого збору.

Про наше господарське становище говорив пос. Остап Луцький. Після полагодження кількох справ формального характеру почалася широка дискусія, в якій забірало голос кільканадесять промовців з ріжних сторін краю. Після дискусії ухвалено ряд резолюцій, в яких протестується проти господарської політики уряду, та висловлено домагання, щоби в найкоротшому часі скликано окрему українську господарську конференцію.

Збори скінчилися пізно вночі візванням дир. Павликовського до дальшої невсипущої праці.

Що то є „енцикльопедія“ і нащо вона потрібна?

Ріжні народи, яких тепер вже й нема, жили на світі в давну давнину, а всі вони мали свою питому культуру. Ріжні звичаї, обичаї і науки були давно на світі і тепер вони є тай дальше ті науки безупинно розвиваються та повстають нові. Все те дуже цікаве і потрібне для кожного. Але як здобути усе це великанське знання минулих віків і сучасної доби? Таж усіх тих ділянок науки є сотки й тисяці і нема на світі такої людини, щоби „всі розуми поїла“, а коротке людське життя не вистарчає на опанування й частини всіх наук.

Над цим застановлялися вчені люде і спеціялісти-знатоки з ріжних ділянок знання тай придумали спосіб: вони зложили величезну книгу знання і там в поазбучному порядку пояснили всі річи та обговорили всі справи і питання з усіх ділянок науки. Таку книгу знання назвали з грецька „енцикльопедією“. Таким чином всі розкинені науки по цілому світі з минулого й сучасного зібрано до купи і як хто купить собі таку „енцикльопедію“, то найде там відповідь і пояснення в ріжних справах, які його цікавлять, або з якими може стрінутися в життю.

Таку „енцикльопедію“ зложили наперед французькі вчені. Як побачили інші народи, що то високо культурна і доконче потрібна річ, — то й їхні вчені і знавці поскладали такі „енцикльопедії“. Так повстали „енцикльопедії“ німецькі, анґлійські, італійські, еспанські, шведські, данські, японські, російські, польські, жидівські і інші. Тільки досі не було ще української „енцикльопедії“, бо то дуже дорога річ і не було кому у нас її видати.

Аж тепер взялася до того великого діла кооператива **„Рідна Школа“** у Львові з фінансовою допомогою кредитово-господарчої кооперативи **„Покутський Союз“** в Коломиї і **„Повітового Союзу Кооператив“** у Станиславові. Таким чином також ми Українці матимемо свою українську енцикльопедію — „Книгу Знання“. Більше як 50 українських вчених з навців-спеціялістів з ріжних галузей знання працює над тією енцикльопедією, а начальна редакція находиться в руках загально відомого вченого й популяризатора наук проф. дра **Івана Раковського.**

Як виглядатиме перша українська загальна енцикльопедія? — Вона подає найріжнородніщі матеріяли — **відомости зі всього і для всіх.** Вона дає поняття про всі найважніщі здобутки **сучасної техніки і поступового господарства;** познакомлює з усіми важніщими **проявами життя людини і народів, з їхньою матеріяльною та духовою культурою;** дає змогу пізнати **найновіщі висліди всіх природничих наук,** як: **вигляд і будову всесвіту, нашої землі** та безмежне багацтво **рослинного й звіринного світу;** багато місця присвячено **людським хоробам і їх лікуванню (медицині)** та **звіринним хоробам і їх лікуванню (ветеринарії);** обговорює **історичні події ріжних народів;** пояснює безліч **наукових назв** і **чужих слів та зворотів** і т. д. Зокрема звязло й вичерпуючо обговорені в енцикльопедії **всі справи, що відносяться до минулого й сучасного українського народу** (землезнання, етнольоґія, література, мистецтво, культурні, кооперативні і взагалі економічні досягнення і т. п.).

Вона обійматиме три великі томи лексиконового формату (біля 2000 сторін) та міститиме біля 5000 чорних образків, більше як 70 кольорових і чорних таблиць, більше як 20 кольорових і чорних мап, багато порівнуючих і статистичних табель і т. п.

„Енцикльопедія“ — це строго науковий твір. Одначе він буде писаний так приступно і загально зрозуміло, що ним зможе з успіхом користуватися кожна грамотна людина. Українська загальна енцикльопедія буде справжньою криницею вселюдського знання й українознавства. Українці довгі літа чекали на свою „енцикльопедію“. Тому вістку про першу українську загальну „енцикльопедію“ привітало українське громадянство з великим одушевленням і гарячим зичливим співчуттям. І не дивниця. **В нинішних часах ніяке товариство, ніяка культурна людина не може обійтися без енцикльопедії.** Вона необхідна для кожного товариства, для кожної бібліотеки, для кожної школи і отвітньої та культурної установи, для кожної кооперативи і кожного підприємства, для всіх громадян і громадянок всякого звання: для селян, міщан, робітників і для інтеліґенції, а родичі повинні замовляти її для своїх дітей-учнів і учениць усіх шкіл. Словом енцикльопедія потрібна кожній грамотній людині, бо вона є сталим порадником і учителем в хаті в ріжних справах та до певної міри заступає цілу бібліотеку.

Українська загальна енцикльопедія „Книга Знання“ виходитиме щомісячними зшитками почавши від березня (марта) 1930 р. і таких зшитків (випустків) буде 25—30.

Передплату можна складати місячно по 7 зол. 20 сот. (с. є. рівновартість 80 амер. центів). — Хто зложить на рахунок першого тому 60 зл. з гори, той отримає перший том оправлений в півскірок із золотим відтиском на хребті книги.

Зголошення слати до кооп. **„Рідна Школа„ у Львові, ринок 10.**

Гроші пересилати чеками П. К. О. 153.492 або грошевими переказами на адресу адміністратора Видавництва **„Покутський Союз“ в Коломиї — Народний Дім.**

Зголошуйте передплату негайно, щоби можна усталити висоту накладу. — Нема грошей — скаже хтось. — Ні! Коби добра воля, а гроші найдуться. — Краще чейже справити собі енцикльопедію „Книгу Знання“, як н. пр. гроші прокурити або й пропити...

По широкому світі.

В ЕСПАНІЇ вже по диктатурі. Ґен. Прімо де Рівера уступив скоріще як заповів. Тепер він собі звичайний ґенерал до розпорядження влади. Він хотів виїхати на відпочинок у свої маєтки, але в останній хвилі йому і його бувшому міністрові внутрішніх справ заборонено виїзджати зі столиці. Між іншим тепер вже конфіскують прихильні йому часописи, а навіть заборонено зібрання Патріот. Унії, яке скликав сам б. диктатор. А цю заборону видано на підставі тих самих приписів, які колись видав сам диктатор. Виходить — тепер їдж, чого наварив. Всі міністри нового кабінету, по ухвалі ради міністрів, мають піддати ревізії всі зарядження б. диктатора. Проте упадок диктатури не успокоїв еспанців, серед яких що раз більше зростають републиканські настрої. Як відомо Еспанія є королівством.

ПАРИЖ МАЄ СЕНЗАЦІЮ. Зник невідомо куди російський ґен. Кутєпов, який був колись начальником штабу армії Денікіна і Вранґля, а на еміґрації був начальником російських військових орґанізацій. Припускають, що ґен. Кутєпова пірвали аґенти більшовицького Д. П. У. і тому вся французька преса нападає за це на більшовиків. Більшовицький посол домагався від франц. уряду, щоби той припинив пресові виступи проти більшовиків, але дістав відповідь, що у Франції преса є вільна і до неї має право лише суд. (Більш. посол думав, що це в більшевії — „малчать, мов, і нє разсуждать“. Помилився). З черги більш. посол зажадав сильнішої охорони поліції для свого посольства, бо боїться нападу російських еміґрантів, які задумують пімстити ґен. Кутєпова. На ділі, то ще не вияснено, де подівся ґен. Кутєпов і на цю тему ходять найріжніші чутки в роді того, що Кутєпов сам утік перед своїми довгами, які затягав не зовсім законним шляхом. Поліція веде в цій справі енерґійне слідство.

—o—

РІЖНІ ВІСТИ.

— В Анґлії незвичайно зростає безробіття.

— Австралії загрожує домашня війна. Уряд старається всіми способами до цього не допустити.

— 6 міліонів жінок Америки, Анґлії, Франції і Японії підписали домагання розброєння держав. Це домагання мають доручити конференції, яка радить над роззброєнням.

— В Сирії побилися два бедуїнські племена. По боці одного з племен є 40 забитих.

— Більшовицька Москва зовсім забороняє приватню торгівлю. Все будуть продавати лиш державні склади і кооперативи.

— Франція підписала умову приязни з Туреччиною.

— Між Австрією й Італією поправилися відносини, які були досі завсігди дуже напружені.

—o—

Фантастичний плян.

Німецькі інжиніри виладжують надзвичайний плян, що має осушити 115 тисяч квадратових миль простору, що є тепер дном Північного моря, отже менше більше половину самого моря. Через осушення цього моря Европа побільшиться о країну завбільшки Італії. Анґлія буде сполучена сушею з Бельґією, Голяндією, Німеччиною і Данією. Ріки, які впадають тепер до Північного моря, будуть вливати свої води до великого каналу, що злучаться з каналом Ляманш. Ціла осушена країна буде обвалована широкою греблею від решти моря.

Чи виконання цього пляну можливе? Інжинірі кажуть, що можливе, бо полуднева частина Північного моря є досить плитка; найбільша глибина не сягає до 180 стіп. Добута цим способом земля далаби приміщення для 20 міліонів людей. Висушення моря коштувалоби страшенні суми, але оплатилобся, бо крім урожайної землі відкрилаб певно великі поклади вугля і жерела нафтової ропи, не говорячи про величезні багацтва із затоплених кораблів.

Чи до виконання цього пляну прийде? Ледви, а на всякий випадок не швидко, бо передовсім Анґлія не схоче стратити своїх східних берегів і стати сухопутною державою, що граничилаб з Німеччиною. З другої сторони Німеччина ледви чи схоче бути відтятою від моря, а врешті повставби важкий міжнародний спір, до кого має належати нова земля.

Недаром сказав Шевченко: „і неситий не виоре на дні моря поля“.

Увага! До 16. лютого!

В силу конечної потреби всі наші посли мусять бути без перерви до 16. лютого ц. р. в соймі в Варшаві. До того часу вони не можуть бути присутні на жадних вічах ні зборах, нарадах і т. п. в краю. Тому в тому часі не скликувати в краю жадних віч, зборів, нарад ні засідань, на яких вимагана присутність наших послів, а заповіджені такі зібрання в часі до 16. лютого відкликати.

НОВИНКИ.

— **Скільки грошей пішло з димом?** У 1928 р. скурено в Польщі тютюну, папіросів і циґар на суму 573 міл. 133 тис. золотих. Коли до цього додати гроші пропиті, то вийде разом понад півтора міліярда золотих. На доляри виходить сума 182 міл. 666 тис. Скільки то в цьому наших грошей і що за них можна би зробити, колиб їх ужити на корисні цілі...

— **Спис населення.** В цьому році відбудеться в Польщі 2-гий спис населення. На цю ціль сойм призначив $4^1/_2$ міліона зол. Спис відбудеться в останньому дні ц. року, себто 31-го грудня.

— **Знайте міру в обходженні з дітьми.** В Хирові кинувся під поїзд учень 3-ої кляси ґімназії в Самборі. Зробив це зі страху перед батьком за погане піврічне свідоцтво.

— **Голодівка вязнів.** Політичні вязні в тюрмі при вул. Баторого у Львові кілька днів голодували домагаючись приспішення слідства. Не забуваймо про політичних вязнів.

— **Спалили учителя за комунізм.** У рязанській окрузі в Рад. Союзі в селі Індиково учитель учив дітей в комуністичному дусі. Селяне кілька разів упоминали його, щоб перестав комунізувати їхніх дітей, а коли він не подавався, то вони напали на нього, витягнули з хати на вулицю, облили нафтою і спалили. У звязку з цим кільканадцять чоловік арештовано.

— **Такої „Сили“ не потрібно.** Для боротьби з лихом наше село потрібує великої сили. Ґрупка відломків від рядянофілів, які гуртуються біля часопису „Рада“, задумали зробити інтерес на тій потребі села і почали видавати й висилати на села ґазету „Сила“. Але селяне скоро розкусили, що то за птиця ота „Сила“, що вона є лиш на розбивання народніх сил, і почали гнати її з села. До села Пруси львівського повіту шлють ту „Силу“ аж до 12 чоловік, хоч вони її не передплачують і не думають передплачувати. Мало того — вони вже кілька разів повертали ту ґазету і просили, щоби їх увільнили від такого дарунку, і все надармо. „Силу“ їм шлють і шлють. Видко мають за що слати.

— **Бережіться обманців.** По селах — головно у львівському повіті — вештається панок, який леґітимується як аґент ф-ми Темпель у Львові в пасажі Гавсмана 9, Марцін (згл. Миколай) Надольскі і збирає передплату на Польську Ґазету Льосовань. Цей панок піддурює людей, буцімто Польша заключила з Австрією договір і буде виплачувати австрійські воєнні пожички. На цій основі побирає від людей по 3 золоті на передплату цеї ґазети і ніби-то реєструє австрійські воєнні пожички, кажучи, що тільки зареєстровані в него будуть виплачувані. Таким чином одного дня в одній тільки громаді зібрав поверх 200 золотих і бувби певно зібрав значно більше, як би не бракло йому блянкетів (квітів). Тимчасом Польща з Австрією ніякого договору не заключила, австрійська воєнна пожичка покищо не має ніякої вартости і нема виглядів, щоби колинебудь була щонебудь варта. Тому оплата „реєстрації“ чи „зголошення“ цих австрійських воєнних пожичок є тільки викиненням свого тяжко запрацьованого гроша. Звертаємо увагу нашого громадянства, щоби малося на обережности перед цим панком і йому подібними, бо це є тільки натягання наших людей і використовування їх несвідомости. Такого панка — якщо десь в селі появиться — найкраще віддати в руки поліції.

— **Йодан у Бродах.** Цього року відбувся в Бродах Йордан зовсім відмінно як попередніх літ. Місцевий священик відійшов від традиції минулих літ і зробив з Йордану урядове свято з польським священством, урядовим представництвом і військом. Польське священство заступав наймолодший сотрудник, були на святі представники староства, було і військо і військова орхестра, яка на многолітствіє відіграла „Єше Польска“. Зато з українських священиків був лиш один до помочі місцевому парохові, не співав український хор „Бояна“ і для всього українського громадянства було це свято і не свято.

— **212 цьвяхів в шлунку.** В Лодзі зоперовано одну жінку і винято з її шлунка 212 цьвяхів з того 4 пять цалеві, а 2 шість цалеві. Всі цьвяхи важили більше фунта — 552 ґрами. Як пояснила потім та жінка, то вона проглочувала ті цьвяхи тому, що її чоловік зраджував її. По 5-ох тижнях лікування жінка вийшла зі шпиталю зовсім здорова.

— **Які то були селедці?** Гамбурська поліція затримала шведський пароплав з транспортом бочок з селедцями. Бочки видались поліції підозрілими і в них заглянуло цікаве поліційне око. Підозріння справдилось. У бочках знайшли 600 револьверів, тисячу ручних ґранатів, амуніцію, тисячу штилетів і 4 легкі машинові кріси.

——o——

ВІДДІЛ ПРАВНОЇ ПОРАДИ.

1. В справі доводів особистих.

Питання: Чи громадський уряд має право побирати оплати від прохання про виставлення т. зв. доводу особистого?

Відповідь: Громада на основі постанов арт. 18. розпорядку Президента з 16. березня 1928 р. не має права побирати адміністраційних оплат від прохань сторін про виставлення особистого доводу.

2. Надужиття начальників громад при стяганні ґрунтового податку.

Деякі начальники громад допускаються великих надужить при стяганню ґрунтового податку, а саме висилають поодиноким платникам ґрунтового податку, які залягають з податком, упімнення заплати і то на кожну позицію зокрема. За кожне упімнення беруть по 50 ґр. — розуміється до своєї кишені. Таке поступовання начальників громад є протизаконне і проти цього треба вносити зажалення до староства.

——o——

В справі зльокавтованих службовиків.

Українська Парляментарна Репрезентація в часі нарад над бюджетом держави на 1930-31 рік обороняла у бюджетовій комісії права зльокавтованих службовиків. Українські посли, що промовляли над бюджетами поодиноких міністерств, видвигали справу непринятя до служби службовиків б. австрійської держави української національности в поодиноких дикастеріях.

Щоби запевнити в бюджеті гроші на виплату зльокавтованих емеритур згідно з постановами віденського договору пос. Целевич поставив в справі признання емеритур слідуючі внески:

1. збільшити емеритури цивільних службовиків на міліон золотих. Ця підвишка має припасти: зльокавтованим службовикам б. австрійської монархії української народности, котрим належить емеритура на основі віденського договору;

2. збільшити військові емеритури на 500.000 зол. для професійних військових і старшин б. австрійської монархії, яких не принято до служби, та яким належить емеритура на основі віденського договору;

3. збільшити емеритури на 1 міліон зол. для службовиків державних залізниць б. австрійської монархії, яким належить емеритура на основі віденського догорору.

Представник міністерства скарбу, мотивуючи тим, що віденського договору ще не ратифікувала Югославія, спротивився цим внескам.

Після промови пос. Целевича *бюджетова комісія 16 голосами проти 9 рішила пр знати 1 міліон зол. на емеритури для цивільних, а 500.000 зол. для військових службовиків яким на ежить емеритура на основі постанов віденського договору.*

Представник міністерства залізниць заявив до того внеску, що міністерство в загальній сумі прелімінованих емеритур вже взяло під увагу емеритури, які буде змушене виплатити службовикам залізниць на основі постанов віденського договору. Супроти такого становища міністерства залізниць, внесок про признання 1 міліона зол. на емеритури для зльокавтованих залізничників завернено назад.

Рівночасно повідомляється цією дорогою зльокавтованих залізничників, що на основі постанов службової прагматики з дня 8. липня 1929 р. всі *зльокавтовані службовики залізниць мусять до кінця лютого ц. р. внести прохання про признання їм емеритури, бо коли цього в означеному речинці не зроблять, втратять всяке право до емеритури.*

Приняті в комісії внески мусить ще ухвалити сойм.

Зразки подань і поучення можуть зльокавтовані залізничники набути в Краєвій Народній Канцелярії, Львів, вул. Косцюшки 1. А. II. п.

„Рівні з рівними“.

Якомусь п. Свірському у „Львовском Кур'єрі Поранном“ забагається на наших землях у Польщі такої самоуправи, щоби всюди була забезпечена польська більшість та ще, щоби поляки мали можливість скупчувати біля себе „поміркованих і льояльні чинники зпоміж нац. меншостей“. Для цього самоуправна виборча ординація малаби запевнювати полякам у всіх громадських радах 75 % (тільки всього?) членів Така ординація мала би обовязувати на цілому східньому пограничі, а особливо на Волині. На Волині є біля 15% поляків, а в гром. радах малоби їх бути 75%. Рівність, хоч куди!... На щастя це лиш звичайні ендецькі мрії.

Нові книжки і видання.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ — ілюстрований журнал знання з ріжних галузей науки і життя. Видає Т-во Просвіта у Львові. Рік вид. III. 1930, лютий, Ч, 5. (29). Зміст: М. Галущинський: Наша анкета; А. Річинський: Єдність природи (16 образків); В. Королів-Старий: Ґрипа; М. Литвицький: Два тижні по Чехословаччині; за Г. Ваґнером переклав М. Черкавський: Пожиточні ростини (3 образки); Ів. Децьо: Особливі єства переступства і поділ переступств; Ю. Крохмалюк: Техніка боєвих хемічних наступів (11 обр.); Тайна кукурудзяного качана; А. Кор-ський: Індійські племена Бразилії (6 обр.); І. Кандяк: Дестильована вода без дестиляції (4 обр.); Виставка укр. книжки в Жовкві (2 обр.); Р. Г. Франсе: Найважніше звіря на землі (2 обр.); Спис жертв на дар „Просвіті“; Оголошення.

УКРАЇНСЬКА РЕФОРМАЦІЯ — релігійний місячник, орґан Укр. Єванг Церкви. Львів, лютень 1930. Р. II. Ч. 2 (5).

СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР — орґан краєв. господарського Т-ва „Сільський Господар“ у Львові. Львів, 1. лютого 1930 р. Р. XVI. Ч. 3.

І. Крипякевич: ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ДЛЯ НАРОДА. Львів 1929. Накладом фонду „Учітеся, брати мої“. Ч. 10. Стор. 148. форм. 8°. — Книжку можна замовляти в Т-ві Просвіта, Львів, Ринок ч. 10/II.

Ціни у Львові.

Збіже і паша: пшениця двірська 33·50, збірна 30·50 зол., жито 17·75 – 18·75, пашний ячмінь 14·75, овес 15 , гречка 20 —, кукурудза 23·50, картоплі 3·50, горох — пів Вікторія 35·50, полевий 26·75, солодке сіно пресоване 9·50, солома пресов. 6, червона конюшина 115 – 125 зол. Ціни подані найвищі на стації заладовання за 100 кг.

СМІШНЕ.

Добре обловився.

— Представ собі, в ночи, заки я вернувся до дому, закрався злодій.

— І обловився?

— Ще як! Лежить тепер в шпиталі... Жінці здавалося, що це я вертаюсь.

Задаток.

— Чого хочете?

— Я той чоловік, котрого ви постріляли на полюванню...

— Ну, добре... Я дав вам за те відшкодування!

— Так, то правда. Але я чув, що на другий тиждень буде знову полювання. Чи можу просити трохи відшкодування наперед?

В школі.

— Що то є канибалі?

— Не знаю, пане професор.

— Ну, чим ти бувби, якби ти наприклад зїв тата і маму?

— Сиротою!

ДИТИНА.

— Мамо, чи місіонар піде до неба?

— Певно, моя дитино...

— А чоловік людоїд?

— Алеж ні!

— А як людоїд зїсть місіонаря?

ЖИДІВСЬКІ ІНТЕРЕСИ.

— Хаїмку, де твій тато?

— Виїхав за інтересами.

— А коли верне?

— Як не буде амнестії, то за рік.

Виділ Читальні Просвіти в Летні, дрогобицького повіту, просить всіх українських громадян, що одержали наші відозви з проханням жертвувати свої лепти на будову Народнього Дому в Летні, щоби, поскільки не можуть жертвувати своїх лепт, звернули нам почтові перекази, яких нам уже бракло, а які могли би ми вислати іншим українським громадянам. Кошти получені з накладом і висилкою почтою великі, а запасного фонду Комітет не має, щоби міг дальше закупити перекази на висилку по знаних адресах. — *Виділ.*

Від редакції: Поміщуємо це, щоби не було жалю. Але завважуємо, що переказ 3 гр. а пересилка наймеше 5 гр. натомість справді ніхто иезбіднівби висилаючи хоч малу суму на добру ціль

Видає С-ка „Діло“, зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — З друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.